

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-18>

УДК 351.84:369.04

ПЕРЕВАГИ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ НАКОПИЧУВАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ADVANTAGES OF THE STRATEGY OF FORMATION OF THE RISK-ORIENTED SYSTEM OF ACCUMULATIVE PENSION PROVISION

Ус Марина Ігорівна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4849-0331>

Ачкасова Світлана Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7233-0189>

Us Maryna, Achkasova Svitlana

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Одним з головних напрямів подолання соціальної напруженості в суспільстві виступає гідне пенсійне забезпечення, яке є одним із видів соціальних гарантій держави, що передбачене законодавством України. Незважаючи на трирівневу пенсійну систему – накопичувальне пенсійне забезпечення залишається уже тривалий час на стадії обговорення та розробок нормативно-правових актів. За таких умов виникає потреба в комплексному розгляді питання та визначенні напрямків реформування пенсійної системи та виявлення можливості використання ризик-орієнтованого підходу до стратегії формування системи накопичувального пенсійного забезпечення. У статті проаналізовано існуючі проблеми впровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Визначено основні переваги розробки та впровадження стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, пенсійна система, пенсійне страхування, накопичувальне пенсійне забезпечення, ризик-орієнтована пенсійна система.

Одним из главных направлений преодоления социальной напряженности в обществе выступает достойное пенсионное обеспечение, которое является одним из видов социальных гарантий государства, предусмотренное законодательством Украины. Несмотря на трехуровневую пенсионную систему – накопительное пенсионное обеспечение остается уже длительное время на стадии обсуждения и разработки нормативно-правовых актов. При таких условиях возникает потребность в комплексном рассмотрении вопроса и определении направлений реформирования пенсионной системы и выявления возможности использования риск-ориентированного подхода к стратегии формирования системы накопительного пенсионного обеспечения. В статье проанализированы существующие проблемы внедрения накопительной системы пенсионного обеспечения. Определены основные преимущества разработки и внедрения стратегии формирования риск-ориентированной системы накопительного пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: пенсионное обеспечение, пенсионная система, пенсионное страхование, накопительное пенсионное обеспечение, риск-ориентированная пенсионная система.

One of the main directions of overcoming social tensions in society is a decent pension, which is one of the types of social guarantees of the state, provided by the legislation of Ukraine. Despite the three-tier pension system, the accumulative pension provision has been at the stage of discussion and development of normative legal acts for a long time. Under such conditions, there is a need to comprehensively consider the issue and identify areas for reforming the pension system and identify opportunities to use a risk-oriented approach to the strategy of forming a funded pension system. The article analyzes the existing problems of implementation of the accumulative pension system. The main advantages of developing and implementing a strategy for the formation of a risk-oriented sys-

tem of funded pension provision are identified. It is determined that the strategy for the development of mandatory second-tier pension insurance should take into account all the requirements for its effective implementation. This is due to the fact that mistakes or omissions can lead to widespread public resistance, political and social risks, deteriorating macroeconomic situation and public finances. In addition, the identified strategic goals, identified problems, advantages of the implementation of the strategy of risk-oriented funded pension system made it appropriate to propose directions and indicators that will assess the effectiveness of future implementation of the strategy of risk-oriented funded pension system. Priority areas of evaluation should be considered evaluation: forms of effectiveness of public policy, economic justice in the income system, information security of the system of cumulative information support. The composition of indicators is proposed and substantiated to assess the effectiveness of future implementation of the strategy of forming a risk-oriented system of funded pension provision and offers recommendations for improvement, which will be the basis for determining the relationship between social interests and social risks that exist or may arise. A promising area of further research is to find ways to intensify and encourage the participation of citizens and employers in the development of the private pension sector, strengthening the role of the state in this process.

Keywords: pension provision, pension system, pension insurance, accumulative pension provision, risk-oriented pension system.

Постановка проблеми. Проблеми пенсійного забезпечення протягом останнього часу значно актуалізувалися у більшості країн світу, що не в останню чергу пов'язано з погіршенням соціально-економічного стану кожного окремого громадянина та держав в цілому, зокрема у зв'язку з негативними наслідками спричиненими розповсюдженням COVID-19. Не виключенням є і Україна. Глобальні проблеми, демографічні зміни обумовлюють необхідність пошуку нових шляхів розвитку як розподільчих, так і накопичувальних пенсійних систем. Загальні тенденції цих змін однакові, але конкретна сутність проблем пенсійної політики в окремо взятій країні визначається двома змінними чинниками: інтенсивністю демографічних змін і базовими особливостями прийнятої в країні пенсійної системи. За таким умов виникає потреба в пошуку та розробленні дієвих рекомендацій щодо стратегії формування і впровадження саме ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення як можливості для державної соціально-економічної політики забезпечити альтернативні варіанти доходів (заощаджень) на майбутнє з урахуванням ризиків різних видів та рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання структури та ефективності пенсійних систем, напрямів її державного регулювання розглядаються в багатьох працях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Б. Андрушківа, Н. Барра, М. Бондарчука, П. Даймонда, О. Кузьміна, О. Мельника, Й. Петровича, Н. Шевченко, Р. Щербака, Т. Яворської та інших. Ідентифікація внутрішніх проблем пенсійної системи України зводиться, перш за все, до обґрунтування значущості накопичувальної пенсійної системи в роботах А. Федоренко і М. Кравченко. Дослідження ризиків пенсій-

ного страхування та особливостей побудова ризик-орієнтованого підходу до фінансового моніторингу висвітлено у працях О. Коваль, Є. Малишко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значну увагу приділену проблемам пенсійної системи в науковій літературі, відсутні комплексні дослідження, присвячені державному регулюванню системи пенсійного забезпечення в цілому. Не вирішеною залишається проблема функціонування обов'язкової накопичувальної пенсійної системи України. Потребують більш детального розгляду переваги та конкретні показники оцінки ефективності стратегії формування ризик-орієнтованої накопичувальної системи пенсійного забезпечення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз проблем впровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення й визначення переваг розробки та впровадження стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед усіх соціально-важливих інститутів, які функціонують в сучасній державі, система пенсійного забезпечення є однією з ключових. Пенсійні виплати, що здійснюються державою є одним з важливих чинників, що визначає рівень життя населення та

добробут найменш забезпечених його верств. Організаційно пенсійне забезпечення є видом соціального забезпечення, що є складовою системи соціального захисту населення [1]. Необхідно наголосити, що організаційно у кожній країні пенсійне забезпечення представлене різними інститутами:

- державне соціальне забезпечення;
- обов'язкове соціальне страхування;

- особисте добровільне пенсійне страхування;
- накопичувальні пенсійні програми;
- пенсійні плани з встановленим розміром внесків;
- пенсійні плани з встановленим розміром допомоги тощо.

Зазначається, що Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2] передбачено, що система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів. Так перший рівень становить система солідарного загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду України (далі ПФУ). Другий рівень представлено системою накопичувального загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що ґрунтується на засадах обов'язковості накопичення коштів працюючих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат. Третій рівень включає систему недержавного накопичувального пенсійного забезпечення на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат.

Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. В свою чергу, другий та третій рівні – є системою накопичувального пенсійного забезпечення. Але реально функціонують тільки перший та третій рівні.

Ще з 2004 року в Україні почав розвиватися третій рівень пенсійної системи – добровільні накопичувальні пенсії. Проте за 17 років система добровільного пенсійного накопичення мала незначний розвиток. На сьогоднішній день тільки 7,2% працездатних українців мають рахунки в недержавних пенсійних фондах, а середній розмір їхніх накопичень становить близько 4 100 грн [3; 4].

З огляду на недостатність пенсійних виплат і неможливість держави істотно підвищувати їх в Україні вже неодноразово наголошується необхідність функціонуючого другого рівня системи – обов'язкових накопичувальних пенсій. Створення діючої стратегії формування системи накопичувального пенсійного забезпечення пояснюється низькою чинників, які необхідно невілювати в майбутньому:

– демографічні зміни, які обумовлюють збільшення чисельності і частки літніх людей (станом на 01.07.2021 р. ця цифра становить 11,2 млн пенсіонерів або 29,5% від офіційних даних чисельності населення України) та збільшення демографічного навантаження на населення працездатного віку (згідно з прогнозом Інституту демографії ім. Птухи до 2050 р. співвідношення складе 11,7 млн пенсіонерів проти 9,7 млн платників внесків [4]). Цей фактор буде домінуючим у довгостроковій перспективі та зумовить подальше погіршення фінансової спроможності пенсійної системи, особливо її солідарно-страхових складових. Наслідком буде:

– подальше зростання дефіциту власних коштів ПФУ, що потребуватиме дотацій з державного бюджету, та/або дуже низький рівень пенсійних виплат;

– низький рівень залучення населення на етапі сплати внесків до системи додаткового пенсійного накопичувального забезпечення. Низька економічна активність населення, високе безробіття, поширення неформальної зайнятості та нелегальних трудових міграцій призвели до того, що вже нині, за відносно сприятливих демографічних співвідношень, кількість платників внесків майже така сама, що й кількість пенсіонерів;

– нерозвинутий фінансовий сектор. Макроекономічна нестабільність, низький рівень доходів, висока інфляція, негативний досвід минулих років та слабка інфраструктурна підтримка обумовлюють низьку довіру до фінансових установ та відсутність мотивації населення робити довгострокові заощадження;

– відсутні механізми випереджувальних заходів з метою недопущення збитків від дій або бездіяльності суб'єктів ринку недержавного пенсійного забезпечення.

Для відновлення належного рівня пенсійного забезпечення в Україні необхідним є впровадження обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення як додаткового елемента пенсійної системи, з метою формування пенсійних накопичень та збільшення сукупного коефіцієнта заміщення як головного індикатора достатності пенсійних виплат [5].

На сьогоднішній день відповідно до чинного законодавства та проекту Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» № 2683 від 27.12.2019 [6] накопичувальна система передбачає обов'язкову участь громадян віком від 18 до 35 років, а також добровільну участь для осіб старших 35 років, але молодших

за 50 років. Кошти які накопичуватимуться на пенсійних рахунках громадян, будуть власністю цих громадян. Кожен громадянин зможе скористуватись ними при досягненні пенсійного віку, або у випадках передбачених законодавством, а раніше цього терміну, наприклад у випадку настання інвалідності, або переїзду за кордон, як постійного місця проживання.

Ставка внесків починаючи з мінімальних 2% має збільшуватись поступово на 1% щорічно до максимальних 7% при цьому буде здійснений перерозподіл пенсійних внесків між роботодавцем і застрахованою особою.

Значною перевагою такої системи передбачено успадкування накопичених пенсійних заощаджень, а також повного або часткового використання до настання пенсійного віку, у разі критичних життєвих ситуацій, необхідності оплати освіти дітей або придбання нерухомого майна тощо. Також однією з переваг є те, що для захисту пенсійних активів застрахованих осіб допуск на другий рівень

буде лише тих недержавних пенсійних фондів (НПФ), які відповідають необхідним критеріям, які чітко визначені законодавством.

В Україні на 01.07.2021 р. зареєстровані 63 НПФ, але найбільш активними, які пропонують додаткові сервіси для клієнтів, повністю дотримуються професійних стандартів та розвивають цю сферу є 15-20 [3]. Тому це питання також потребує ретельної уваги з боку держави.

Проекту Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» № 2683 [6] ще повністю не пройшов всі доопрацювання незважаючи на значну підтримку серед експертів та державних діячів. Реалізація положень законопроекту потребуватиме додаткових витрат із Державного бюджету України на створення та забезпечення функціонування Пенсійного казначейства.

В межах дослідження авторами побудовано модель функціонування другого рівня системи накопичувального пенсійного забезпечення на основі проекту Закону Укра-

Рис. 1. Модель функціонування другого рівня системи накопичувального пенсійного забезпечення, побудованого на основі проекту Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» № 2683 від 27.12.2019 р. [6]

їни «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» № 2683 від 27.12.2019 [6] представлено на рис. 1. Так на рис. 1. в комітках відображені основні суб'єкти системи накопичувального пенсійного забезпечення. За допомогою стрілок враховані взаємозв'язки, які існують між суб'єктами системи обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення, їх підстави (та потоки, що переміщуються в межах зв'язків, зокрема дані щодо учасників системи) та характеризують рух внесків учасників.

Таке візуальне представлення дозволяє зрозуміти складність запланованого механізму функціонування системи накопичувального пенсійного забезпечення, і ще потребує як нормативно-правової, так виконавчої підтримки. Таким чином, зазначений проект Закону є тільки частиною стратегії державного розвитку пенсійної системи України. Повноцінно вона повинна врахувати напрямки розвитку накопичувальних елементів, заходи щодо впровадження та регулювання

яких будуть відображати зміни в законодавстві, діяльність контролюючих органів, податкове навантаження на працівників, а також вплив окремих факторів макро- і мікросередовища на функціонування відповідних пенсійних інститутів [7].

Стратегія розвитку обов'язкового пенсійного страхування другого рівня повинна враховувати всі вимоги, щодо її ефективного впровадження, оскільки допущення помилок чи недоопрацювань може призвести до широкого суспільного опору, політичних ризиків, погіршення макроекономічної ситуації та державних фінансів, що, як наслідок, призведе до зниження міжнародних кредитних рейтингів та індексів довіри щодо України в цілому [8]. Стратегія розвитку обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення, що передбачає досягнення стратегічних цілей та виконання відповідних операційних завдань, представлена в табл. 1.

Рекомендується впровадження саме ризик-орієнтовану системи накопичувального пен-

Таблиця 1

Стратегія розвитку ризик-орієнтованого накопичувального пенсійного забезпечення в Україні

Стратегічна ціль	Відповідальні за виконання	Очікуваний результат	Термін виконання
1	2	3	4
1. Розробка та впровадження схеми функціонування накопичувального елементу другого рівня пенсійної системи України	Профільні представники органів виконавчої та законодавчої влади, ініціативні громадські організації, іноземні консультанти	Повноцінно функціонуюча обов'язкова накопичувальна пенсійна система, яка охоплюватиме 100% офіційно працюючого населення України	Розробка та доопрацювання нормативно-правових основ до 30.06.2021 р. Впровадження з 01.01.2022 р.
2. Визначення категорій населення та умов для участі в накопичувальному елементі другого рівня пенсійної системи України	Профільні представники органів виконавчої та законодавчої влади	Розробка плану залучення працівників державного та приватного сектору до обов'язкової накопичувальної системи відповідно до їх вікових груп, стажу роботи та сфери діяльності	Відповідні нормативно правові документи повинні бути готові до 30.06.2021
3. Формування фінансового обґрунтування впровадження накопичувального елементу другого рівня пенсійної системи України	Профільні представники органів виконавчої та законодавчої влади, науки та інвестиційних інститутів	Розробка прогнозу фінансових результатів від функціонування обов'язкової накопичувальної системи, як для економіки держави в цілому, так і для окремого працюючого громадянина	Прогноз фінансових результатів для галузі в цілому формується на початку кожного року, виходячи з макроекономічної обстановки. Прогноз для працівників формується окремо, на початку участі в системі, відповідно до вікових груп, стажу роботи та сфери діяльності

Джерело: розроблено авторами за [1; 7–9]

сійного забезпечення, оскільки це дозволить управляти ризиками при проведенні операцій з пенсійними активами та гарантувати високий рівень їх безпеки та стійкості. Для успішної реалізації стратегії ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення необхідно удосконалення інформаційної системи пенсійного забезпечення [8].

Слід зазначити, що реалізація Стратегії та досягнення стратегічних цілей матиме ряд переваг і сприятиме:

1) скасуванню пільг із сплати внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та під час обчислення розмірів пенсій;

2) зменшенню розриву в розмірах існуючих пенсій чоловіків і жінок (на сьогоднішній день ця цифра становить до 30%);

3) належному рівню диференціації розміру пенсій;

4) стимулюванню сплати страхових внесків за період, що перевищує тривалість стажу, необхідного для отримання мінімальної пенсії за віком;

5) ліквідації диспропорцій у розмірах пенсій, призначених відповідно до спеціальних законів щодо пенсійного забезпечення окремих категорій громадян, та пенсій, призначених на загальних підставах;

6) легалізації заробітної плати та зайнятості, підвищення її рівня;

7) розвитку фінансового сектору економіки та корпоративного управління;

8) досягненню належного рівня інформаційного забезпечення щодо роз'яснювальної роботи та стимулювання роботодавців і найманих працівників до участі у накопичувальній системі пенсійного страхування та недержавному пенсійному забезпеченні;

9) підвищенню рівня професійної підготовки фахівців суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення;

10) запровадженню надійних фінансових інструментів для інвестування пенсійних активів;

11) підвищенню загального рівня проінформованості населення у питаннях пенсійного забезпечення та зміцненню довіри до всієї пенсійної системи України.

Для реалізації стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення необхідно врегулювати ряд питань, зокрема щодо можливості переходу застрахованих осіб, які сплачують внески до накопичувального пенсійного фонду. Важливим питанням залишається удоскона-

лити законодавство щодо моніторингу діяльності страхових організацій як суб'єктів накопичувальної системи пенсійного страхування. Серед актуальних питань, які необхідно вирішити є перегляд пенсійного віку відповідно до зростання тривалості життя [9].

Незважаючи на необхідні витрати держави на створення накопичувальної складової пенсійної системи, а саме – тільки для забезпечення операційної діяльності органів управління Пенсійного казначейства планується здійснення капітальних витрат в розмірі 6,468,035.00 гривень на придбання основних засобів [5], і планується, що ці витрати окупляться вже наприкінці 2023 роки, тобто за 2 роки функціонування системи. Не зважаючи на витрати та можливі ризики, однією з визначальних вигод реального функціонуючого 2 рівня пенсійного забезпечення, для держави залишається приріст внутрішнього довгострокового інвестиційного ресурсу, який може бути використаний для фінансування стратегічно-важливих довгострокових інфраструктурних, соціально-економічних проектів та підвищення загального рівня інвестиційної привабливості країни.

Зважаючи на зазначені стратегічні цілі, визначені проблеми, переваги саме реалізації стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення доцільним є додатково виокремлення напрямків та показників, що дозволять здійснювати оцінювання ефективності майбутньої реалізації стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення. Одним з пріоритетних напрямків оцінювання слід виділити оцінку форм дієвості державної політики, яку пропонується визначати за такими показниками як: ефективність державного регулювання; обґрунтованість прийняття рішень з питань пенсійного забезпечення; пенсійний вік; вікові категорії, які будуть сплачувати пенсійні внески та розмір самих внесків; перебудова системи державного сприяння працевлаштуванню на принципово нових засадах з урахуванням балансу інтересів роботодавців і громадян, які шукають роботу; активізація державного стимулювання впливу на зайнятість.

Другим не менш важливим напрямком для потенційного визначення ефективності стратегії формування накопичувального пенсійного забезпечення на засадах ризик-орієнтованості є оцінка економічної справедливості в системі доходів, яка має враховувати: розширення бази нарахувань страхових внесків

за рахунок легалізації заробітної плати та підвищення її рівня; паритетну сплату страхових внесків (між роботодавцем та працівником); індексація пенсій (конкретний механізм); підвищення розміру мінімальної заробітної плати у результаті удосконалення механізму його визначення; впровадження єдиних принципів нарахування пенсій та дієвих механізмів зменшення диспропорцій у розмірах пенсій, призначених у різні роки; забезпечення реалізації підготовчого етапу для запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування; строк запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування; витрати державного бюджету.

Ще однією складовою будь-якого оцінювання ефективності роботи системи має бути оцінка інформаційної забезпеченості, стосовно пенсійної системи це є теж виправданим, зокрема включати наступні показники оцінки: наявність і рівень розвитку електронного звітування; громадсько-технічний комплекс; рівень інформування застрахованих осіб; форми та обсяг звітності страхувальників; рівень обізнаності щодо функціонування накопичувальної пенсійної системи; проведена інформаційно-роз'яснювальна робота; інтегрована система обміну інформацією.

Виділення зазначених трьох напрямків оцінювання стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення дозволяє комплексно виявити вплив чинників соціально-економічного характеру та виступатиме основою для визначення й врахування співвідношення між соціальними інтересами та соціальними ризиками, які існують чи можуть виникати.

Висновки. Таким чином, в межах дослідження було визначено необхідність реалізації стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення. Серед виявлених переваг від її повноцінного впровадження є наступні:

відновлення фінансової стабільності пенсійної системи; збільшення розміру пенсійних виплат відповідно до законодавства; підвищення довіру населення до пенсійної системи в цілому; забезпечення соціальної справедливості шляхом дотримання страхових принципів функціонування солідарної системи; запровадити накопичувальну систему пенсійного страхування; забезпечення розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

Виявлено, що в ситуації, коли збалансованість пенсійної системи в короткий строк не буде відновлена, це унеможливить запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування в найбільш сприятливий період та послабить переваги трирівневої пенсійної системи, надалі стримуватиме розвиток фінансових ринків, зумовить підвищення розмірів соціальних внесків, що призведе до ухилення від їх сплати. Значну частину бюджетних коштів буде необхідно постійно спрямовувати на доплати особам похилого віку.

В свою чергу, фінансова стабілізація пенсійної системи, розширення бази сплати страхових внесків, збільшення питомої ваги внесків застрахованих осіб забезпечить поступове зменшення суми страхових внесків роботодавців. Запропоновано та обґрунтовано склад показників для оцінювання ефективності майбутньої реалізації стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення та запропоновано рекомендації щодо напрямів вдосконалення, що стане основою для визначення співвідношення між соціальними інтересами та соціальними ризиками, які існують чи можуть виникати.

Перспективним напрямком подальших досліджень є пошук шляхів активізації та заохочення участі громадян та роботодавців у розвитку сектору недержавного пенсійного забезпечення, посилення ролі держави в цьому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шалієвська Л.І. Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави : монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 196 с.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 23.07.2021).
3. Якименко В. Міністерка соціальної політики Марина Лазебна: про пенсійну реформу і запровадження накопичувальної системи. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20328.html> (дата звернення: 28.07.2021).
4. Саріогло В.Г. Мікродані у соціально-економічних дослідженнях : монографія. Національна академія наук України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. Умань : Видавець «Сочінський М.М.», 2021. 296 с.

5. Жайворонок І.Р., Вовчак О.Д., Гальків Л.І., Кулініч Т.В. Формування фінансово стабільної пенсійної системи в Україні: виклики, передумови, критерії, заходи. *Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики»*. 2020. Т. 4. № 35. С. 367–374.
6. Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення : Проект Закону України від 27.12.2019 № 2683. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI01073A.html
7. Бурденюк С. Юридичні передумови запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 3. С. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.03.063>
8. Малишко Є.О. Шляхи вдосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 347–354. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-347-354>
9. Стратегія розвитку пенсійної системи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/25951687> (дата звернення: 28.07.2021).

REFERENCES:

1. Shaliievska L.I. (2020) *Pensiine zabezpechennia v systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy: monohrafiia [Pension provision in the system of economic security of the state: monograph]*. Lviv: «Rastr-7». (in Ukrainian)
2. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia: Zakon Ukrainy [On compulsory state pension insurance: Law of Ukraine] 09.07.2003 no. 1058-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (in Ukrainian)
3. Iakymenko V. Ministerka sotsialnoi polityky Maryna Lazebna: pro pensiinu reformu i zaprovadzhennia nakopychualnoi systemy [Minister of Social Policy Maryna Lazebna: on pension reform and introduction of the savings system]. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/news/20328.html> (in Ukrainian)
4. Sariohlo V.H. (2021) *Mikrodani u sotsialno-ekonomichnykh doslidzhenniakh: monohrafiia [Microdata in socio-economic research: a monograph]*. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzen im. M.V. Ptukhy. Uman: Vydavets «Sochynskiyi M.M.». (in Ukrainian)
5. Zhaivoronok I.R., Vovchak O.D., Halkiv L.I., Kulinich T.V. (2020) *Formuvannia finansovo stabilnoi pensiinoi systemy v Ukraini: vyklyky, peredumovy, kryterii, zakhody [Formation of a financially stable pension system in Ukraine: challenges, preconditions, criteria, measures]*. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 4, no. 35, pp. 367–374. (in Ukrainian)
6. Pro zahalnooboviazkove nakopychualne pensiine zabezpechennia: Proekt Zakonu Ukrainy [On compulsory funded pension provision: Draft Law of Ukraine] 27.12.2019 no. 2683. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI01073A.html (in Ukrainian)
7. Burdeniuk S. (2020) *Yurydychni peredumovy zaprovadzhennia oboviazkovoho nakopychualnoho pensiinoho strakhuvannia [Legal preconditions for the introduction of mandatory funded pension insurance]*. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, vol. 30, no. 3, pp. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.03.063> (in Ukrainian)
8. Malysheko Ye. (2020) *Shliakhy vdoskonalennia mekhanizmu derzhavnogo rehuliuвання zahalnooboviazkovoho nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia [Ways to improve the mechanism of state regulation of mandatory funded pension provision]*. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 12, pp. 347–354. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-347-354> (in Ukrainian)
9. *Stratehiia rozvytku pensiinoi systemy [Strategy for the development of the pension system]*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/25951687> (in Ukrainian)